

Erref. kodea: LAF-212-140

Izenburua: Euskaltzaindiko 1979ko IX.

Biltzarrerako txostena

Aspektua

Sarrera

Aspektua zer den zeazki erakusteko, badirudi egoki dela aditzak dauzkan bertze itxura zentzuzkoekin jarrahitzea.

Nahiz "buz" hitzari gramatikalarik zentzuzko asku gaitza desberdin erakusten dituen, egungo egunean hizkuntzalari gehienek mintzate askori behatu-ta, hinnate uzaldea ezukete: buzak dira aditz batek, ber barten derabiltzkan izen-ordene araberak hartzen dituen forma.

"Aldia" beriz, neiztasuna markatzen duten forma.

"Modu" hitzak eskalitzen ditu aditzak dukaiken egintza edo eguerari mintzatzaleak bere goguan emaiten dion izate-mailaren araberako forma.

Erak gabe doa, moduen gendua ez dela arak berdina hizkuntza baten bertzerak, ez baitituzte jende guzietan berexhunde berak egiten, ez eta ideia berak ere ber-gisan adierazten.

Esate baterako, gure aditz-modu sintetikak batzuetan batio aski desberdinak zeharizketen: badabilke hitz bakarrik erak nahi zukeen aldia: ibil daitake, ibiltzeko indarra baxu; ibil daitake, horako baimena ukan baxu; ibil daitake, gogoa

emaiten batio, ibiltzen bide da, edo berdin ibiliko da.

Alemanah aldiz ahalzko horrek artushi berretzen
digu: er kaan gehen, ibil daiteke, indarra duelakoiz; er
darf gehen, ibil daiteke, baimea duelakoiz; er
mag gehen, ibil daiteke, barneah emaiten dielakoiz,
eta abar.

Zerrenda balaan kausituko dituzque hizkuntzetan
gairi aditzi lotuak gaizkien modu undara bat.

Oraiz entseu gaitzen argitizat zer den aspeltua:

moduek aditzi - eguer edo eginza erakusten zigtelarik
idea husho, ahalzko, aizuzko, guzazko, nahizko,
beharrezko, ezinbestezko, aginduzko, efinbidezko,
galdabuzko ~~eta~~ izatezko, - beren alderetik
aspeltuek salutzen dauzkute maitez. maiz aditzi-
ibiltzidean gairidiko pondunak: apiril ~~eta~~ entsegu,
hastapen, jarrapen, amarrapen, gelditze, beriztapen,
emehitze, indorio, burunaltze, eta abar.

(ikus hantako ere erakintzen gaiztuen zerrenda
luzea.)

Itarik erari behar dauzket aldi, modu eta
aspeltuak ez dira elganetik bidurken bezain
berer: elgar huzalzen dute eta askotan elgar
ordainitzen.

Adibidez, zibetara tatek date diolarik izango da
alabaren orde, modu bat erabiltzen du aldiaren
lekuan; alderantziz gipuztar tatek diolarik:
" Haber ez da etorri: gaxo izango da ", azken
hitz horietan geroko aldia baderabita ahalzko

Orde moduenen ~~orde~~; geroko aldia baltatzen dugularik ohituraren ndiarazteko, aldia erabilizten dugu aspektuaren orde. Itatibidez galde egiten badakute :
 « zure amak nota egiten du aza-zukua », ikandeko dugu : « hartuko du aza-turu eder bat, orot xuricak bereziko, urean garbituko, eltzean ezarriko », geroko marka horiek usua-seinalezat ematen ditugu. Itzter gazte guen hizkuntza, eta ohartuko zarete hitako * kasuak nuz nahi aurki ditezkeela. Ez da euskararen berezitasun bat. Frantsesak eta bertze erdarek ere badituzte gisa horitako hizkuntzamenetak.

Itzertuen ndiarazpenak

Munduan gaurdikoa mintzaira hainbatetan aspektu-markak aditz-formeri lotu-lotua dira, guretan izen-ordeenak, aldienak eta moduenak bezala : esku-hartzen dute hertsiki idatz-jokuari. Marka horiek izan ditzake ditezke aurizki, ordizki edo alizizkiak ; bertze batzutan letra baten galtzea edo aldatzea edo behera silaba baten doblatzea.

Bainan, gauza ohargarria, aditz batek ez ditu nehun ere aspektu guztiak biltzen eta askotan forma batek badituzke bizpahiru balio : adibidez,

greko klasiko zerbait nehoriz irakurri dutenean urrutik
bide dira zer lanak zituzten zerbait aldi perfektu
baten edo aurisko baten itzulpen zuzena egin
aurrehitzuz.

Euskaraldunehi gure hizkuntzan ez dugun segur
eslaboen berenetan berenbat aspektu atxemanen
sistematekoari aipatuko. Baina ez gande
eskuak hutsik, bilatu-ta nola euskaraz eskaeraren
zaizkion aspektu ondara bat, ohargabez edo
bixta laburrez xehetasun asko itzuri bazarku ere.

1. Aditz
burneko aspektua

Hasteko dugun aitor aditz zenbaiten bederen
neholahe marharik gabe beren baitarik aspektu
zerbait salatzen dutela

Zerh hobehi ndi-aruz dezake iraupena iraun
aditzak baino? Zerh hastapena hasih baino?
Zerh konplidura konplitu baino? Eta ondotik
berdin aipa ahal ginezazke: janarki, beriztatu,
entseatu, artekatu, ohitu, ondorioztatu,
bururatu, soatu, apailatu, lehiatu, hausitu,
huts-egin, hurritu, aldatu, eta abar

Bainan aditz gehienek ez dute berenaz salatzen inolako aspekturik. Beharrik ingurumenera hitzek lagunt dezazkete argitzen eta zehazten.

Eman dezagun hunko perpausa = " Peruk eder emaiten du ". Horrek erran nahi du Perek faktora guska bat badukeela. Aditza hemen ez da mugatua osagailurik ez duenaz geroz eta ez du norahorik.

Huna bigarren erran-aldi bat : " Amusa ondoak ~~bat~~ lure ederak emaiten ditu " Orain hunko aditza mugatua da, bainan norahorik ez du. Berizalde, beriz kehetasunik gabe ezin jakin aditz horren oraina egiazkoa den ala ituruzkoa, aldiz kanpoko, usaiaren markatzekoa.

Hirugarren perpausa hurre izanen da : " Hizu gahesek eman dant liburu eder bat ". Hemen aditza norahorik badi eta mugatua da bai osagailuz bai aldiz.

Horiek hola, dugun ikus nola ~~markatuak~~ ^{euskaraz} markatuak diren aspektu andana bat.

II Lotizhiak

Hiru lotizhi (afixes) badira : aurrizhiak, erdizhiak eta atzizhiak. Aurrizhiak, izenak erakusten duenaz, aditzaren haste-hasteen emaitak dira ; erdizhiak barsean, atzizhiak azken buruan.

A. Aurrizhiak

1.) Aditz xortek ba- aurrizhia har dezakete. Batezko marka horrek zenbartzuri segurik emaiten die irautzen-ikun sendoago bat. (idarazko

itzulpenak argitan emanen du zer erran nahi dutaz:
datuz, il vient, viene; badatuz, il s'en vient, se viene;
dua, il va, va; badua, se va; eta denbura berean
 egintzaren hastapena sendi ditake

2º Nahiz egintzaren errepikatzea adi-araz ditaken
 aditzetik harpo beriz, berotan, harzara hitzekin,
ber- biz- auriztiak lotzen ahaz gaitzkie hortako
 zenbait aditzi, eta hortik sortu gaitzkiegu beregin,
biregin, berpiztu, birpiztu, berrososi, birlandatu,
birribindu eta abar.

3º Ipar-aldean, usua bereko, arra- eta ene-
 auriztiak hartu dituzte euskaldunek mintzaira
 erromantzetako er- doblatzeareki, eta horrela
 badaruzkagu bi- bizirik: arabiztu, arabotrentu,
araberitu, arerosi, arabidatu, aragosi, aramarhi. Ez
 usle izan hantik ene-kin hasten diren hitz guzirik
 muta hortakua ditzela.

4) Era, eta ira- auriztiak eragiteko aditz
 batzu (factitifs) sor-arazi dituzte. Horrela
ihasi- tik jalgiz da erakatsi, ihusi- tik erakutsi,
edan- etik eradan, ietri- tik iretsi, jautsi- tik
erausi, jauzi- tik erautzi, egon- etik iraun,
juan- etik, eruan, eta abar. Baina hemen
 ere kontu: ereman-ek ez du erran nahi
 eman-arazi, ez eta erakarriz, ekar-arazi. Azken
 hitz hunkan atziztiak markatzen du eragihuntza.

4) Egintza baten ibil-bidean gerta daitezke humbitasun
eta dentora-galtzea; horiek ere markatzen ditu aspektuak.
Hain xuxen altxatu ditugu Senpereko paper batzuetan
bi erantxide luze erdizhiuz hasten direnak:
luze-juan eta luze-izhoriatu; batetik erantxi nahi
zuen lehia gabe ibiltzea, eta bertzeak nagi
izatea izhoriatzeko, eta berantiar izatea

B. Endizhiak

1.) -ka- eta -ki- lotizhiak badute ahartasun
zerbait. Biek aditz-ondo (adverbe) gonbait moldatzen
dituzte (gizonka eta gizonki, ihuska eta izanki);
biek batasuna markatzen dute deklinabidean:

Uztaizitzen hin dio gularik, haz diole Bilbon.
Barnan bada hoberik iharduki eta diharduku aditz
beretxak dira, bai eta bertzalde eduki eta badauku.
Ez da beraz mirakulu heneri ere elgarrekin
curkitzen baditugu inarruskatu eta mariztasun
zerbitzen adierazteko.

Konpara ditzaun bi periphrasa hauek: marizteak
untzia porturat derabilate eta aizeak bela derabilta;
edo bi hauek: aditxidea etxerat baderamate eta
gaitxagina presondegitat baderamakate gusaka.

Jakingani zaizu jan eta jakitu bi hitzen
artean ezartzea. Azken hunen jaki- erroa ez
ote da jaki-n aditzean hausitzen duguna? Ohar-
gari du sapere-h latinez hain xuxen jakitu
erran nahi zuela eta geroztako jakin erarteko
erabilti zutela. jakitu zer da funtzean
ahamenka emehino jateaz bertzerik?

2. Aditz-erabidatetik (conjugaison personnelle) kanpo, ka, kida, ta lotizirik adieraz dezakete maiztasun zerbait. Adibidez ihus-etik jolgi dugu ihuskatu, latinak risum-etik risitare atera zuen bezala, Gion berean auschitik auschatu sortu dugu eta Gaidor-ek hunen orde hortxikidatu derabita 1828-ko Testamentu berria.

C. Atzizhiak

1) lapurdia ibilti, egoki, juahi, eramahi + izahi eta holakoak ez dira gipuzkuan bezala, ibili, egoki, juan, ereman edo izatu-ren ordez; ez dute batzuetan izugara markatzen, bainan egintzen edo egueraren izaupena

2) Rene Lafon zenak Systeme du verbe basque en XVI siecle bere liburuan, mugatuaren eta mugagabearen ongia sakonki argitu du euskara zaharri buruz. Bertzen bertze, erakusten digu eharri aditzari -ke atzizhiak alde askotarik mugatuarena hertzen ditela. Adibidez Leizorriak dio: orduan huna batzu dakarkeitela ozean gizon bat: perpau ez baiteu erailen norat gizona ehartzen duten, aditzari -ke ez arri saco; atze eginak atze eginak dakarke perpau on ke hurrek erakusten du egia hori ez dela aldi kalekoa, betikoa baizik. Dugun eran humanoaren mendetik hurat galdur dela -ke atzizhiaren balio berez hori, idazle klasikoen lanetan.

3) -xe atzizhiak adierazten du egintzen buruapena hurtildun dela: erate harterako: Luisek bere olerti berria idatzitza du.

4) bainan euskarak oskiensh adi-arazien duen aspektua perfeta da. Hortako aditz-izen-bagunari (partizipioari) -a edo -ik auki dio erabiltzea. i -ik hori kubero-tarren dute erabiltzen maroken -a delakorearen ordez.

Orokin dakiguna euskarazko predikatu batzuek bi gauza adieraz dezagukete, bako artikulatuarekin, berlegea artikulatu mugatzaileekin gabe: artikulaturik gabe egoera iraganhurra adi-arazien dute; artikulatuarekin egoera iraganhur bat. Adibidez ikur eri da eta erri da, herri da eta herria da, arri da eta arria da.

gisa berean erri da eta erria da, elgarretatik bereizten ditugu, erri da formak lehengo erriko bat aipatzen du; erria da formak aldiro lehen gertatu erriaren orainko ondorioa, hots erri zen gizona lurrian dagoela. Grekoz erri da "ἔρρις" lizateke, eta erria da "ἔρριος".

Askotan ondorioarekin baten forma horiek adierazten dute ongi keltzea, hausiltzea.

Bainan bereziki erabiltzen dugun perfeta hori erakusteko zertxot gertatu dela, aritmetrik betamenez eta itxaropenez igurikatu bezala: adibidez eranen dut: aitak emana dio, adi-arazi nahi badut aste izateko zela: ez balitz izan nolazpateko aialduririk, eranen nuen soil-soila aitak emana dio.

Hortik ageri da nola aldiak, moduak eta aspektuak elgarekin nahas daitezkeen. Orain berean oharri bide gure konpletua eta perfeta ez ditugula elgarretatik bereizten ee euskaraz: ez gure baharrik munduan.

5º Lauganen lemo-aldeari zenbait ohar :

- -a eta -ik-ekitako partizipio perfektak erabil daitezke igan eta uhar bi aditzen forma guztietan, baina -ik daukaten formak ez dute aldatzerik ;
-a singularrean dutenok behar dute -ak bitakatu predikatua plurala delarik :

erabilinok da , erabilinok dira

erabilien da , erabilien dira

erabilinok düt , erabilinok dütüt

erabilien düt , erabilien dütüt

- Ziberon forma xumeguri bitxi batzu usatzen dituzte, hala-nola : gure haurra handixetürök düzü ; gaitxaginek gizuna lehortüxkatürök ütze die ; gure goraita haurreitürök düzü
- Perfektaren hazkaritzeko zenbaiten eron-mulda berezi batzu erabiltzen dituzte :

zahar okitua da,

jakintza okitua da,

aterako okitua da,

zeten zikitua da,

hil hak'ina da, eta abar.

III. Bikoitz batzuen berextea

Forma batzuen elgarren betekoak lehen ikusian iduri luhetelarik, maiz aspektuaz desberdintasun handia dute.

1. Aditz zentzortek bi erabide badituzte: bat bakunegkoa, bertze itzul-inguruzkoa - Ondorioz bi aldi-zerenda badituzte izen berehitakoak, baina baliu berberak. Adibidez, buruz-buru eza ditzake: uharten du eta du; jahiten du eta daki; elzaten da eta datza; gora bakoitxo lehen forma uso-gabeari badatxko eta aditz-egintza ari-arian aurkezten du; bigarren forma usatuari badatxko eta egintza bururatuzkat ematen du. Itzulpenek ederki berexten dituzte: aprende - se; recibe - ka; se acuesta - yace. Bi hitzetako formak adieraz dezakete ala hastazena ala ohidura.

2. gisa beren euskarak berexten ditu: eri da da ni izaiten da; ari da eta aritzen da; mintzo da eta mintzatzen da, urort da eta urortzen da; heru da eta heratzen da; pleini da eta pleinitzen da

3. Heldu aditzak bi forma baditu orain: heldu da eta heltzen da; lehenak ez du norakorik adierazten, bertzeak bai.

IV. Aspektu laguntzaileak

Aldiek izan eta ukan laguntzaile dituzte (adibidez ibiti narz edo ikusit dait erratean)

moduek ere berenak (adibidez ahal ukan, behar ukan, dirigularik jiten ahalko da, ihusi behar dugu).

Hala-hala aspektu-laguntzaleak baditu euskarak

1. Arri Lafon-ek bere dotragoko tesisean frogatu duen bezala, euskara naharrean, ukan eta izan erabilzen ziren norakorrik aripuzen ez zuten perpausetan; aldoz iezan eta edon, norakoa aipuzenean. Adibidez, sartzen bada (sartzen dela egia balintada) eta bertzealde sar bada (sartzerat heltzen bada), arraz berex zauden, hala nola ihusten bada eta ihus bada.

2. Lafon-ek berak seinatutzen du egon, itili, eruki eta erabili aspektu-laguntzale direla oraino oraino noragabeko perpausetan: ez nago ahantziarik, ez denhal ahantziarik; erotua nabita, erotua nerabita.

Heldiz jani, jan, ezarri, eroran edo ereman norakoaren laguntzale dauzka: lotaturik jani da, lotaturik ezarri du, galote doatza, mandatuek engana ku narama.

3. Erantbide askok adierazten dute janarpena nahardura batzu datxizketa: inuten ari nugu; sendalzerat ari da; sendalzerari ari da; berotzen nago; lanean erantbi dugu; kantatuz doa.

Bertze erantbide batzuek ohidura markatzen dute:

untzi erabilian kautsi dua; iruten ohi zuen; eturitzen ohi naiz.

4. Itzulanbur (transitibo) ez izan auzen, berogui bat euskar aditzek izan-en orde ukan laguntzalea hartzen dute. Hala ere dira irauan, diridizatu, iraki, bukatu, izarniatu, iharduki, dirudienez, traupen zerbait dakarte. Bizkitartean auzer dugu ukan aditzari ez diola euskarak iraupenaren adiarozteko horren hori guzitaratu z dantzatu da edo zerhutu naiz hor dira lekuko.

V. Izen-orde gabeko aditz-formetan

Forma horiek modu biziki gehiago adierazten dute azpekturik baino. Bizkitartean:

- aditz-izenak inesibuan iraupen zerbait marka dezake; adibidez: bazkaltzean hiruzpola kontura berri aditu gintuen

- alatiuban eta subiatibuan marka dezake ala aitzina mendua ala haslapena: zakaritzera edo zakaritzearrekin gizona zukuritzen da;

- partizipioak ere mediatiuban juan aditz laguntzailerekin aitzina mendua markatzen du: guzuz mahurtuz duatzi.

VI. Aldien desaraua

Euskar justerian legea konte da: perpaua menekoatiko aditz-aldian perpaua musiaren nansioaren araberakoa behar duela: erranen dugu: « nahi dut

jin dudin", bainan "nahi nuen jin zedin" Sege

homi ez, janatzi, aspektu batzu sata daitezke.

1. Perpansa nautia lehengo aldian delarik, menekoan dan aditza aurki daitezke oraino aldian, azpi-marbatzeko perpansa hortan aipatua den eginbizuna denburaz karpokoa dela, betierekua edo uhikua; Zohratok zion gizona jiteg hilkoma dela [eta ez zela]

2. Hala hala, nahi ukan baginu, atxemanen ginuen erakiteko orde erak dezaket atxemanen ginuen, erakusteko gutik egia duela ez baitugu atxeman (bururapenari kurbiltzen)

VII Baia, eza, ezina da abar

Mintzaira gehienetan eza marbatua ez denezan, perpansa baiezkozat emana da = il vient, viene. Euskaraz ere gehienetan halaber egiten dugu = Peru dator. Bizkitartean hasu batzuetan ba erabiltzen dugu aditzari = adibidez: Badio txularrek, badu zaldi eder bat, bahiza?, badaki, ba omen daki, eta abar

Ez erabiltzen da zerbaiten gezurtatzeko, eta orok badakigu nola hitz Hipi horrek itzulipurdikatzen duen perpansa: adibidez: Piarnas etorri da, Piarnas ez da etorri.

Ezin hitzarekin markea ditake ahak eslasa:

ezin egin dut = ez dut eginahal izan.

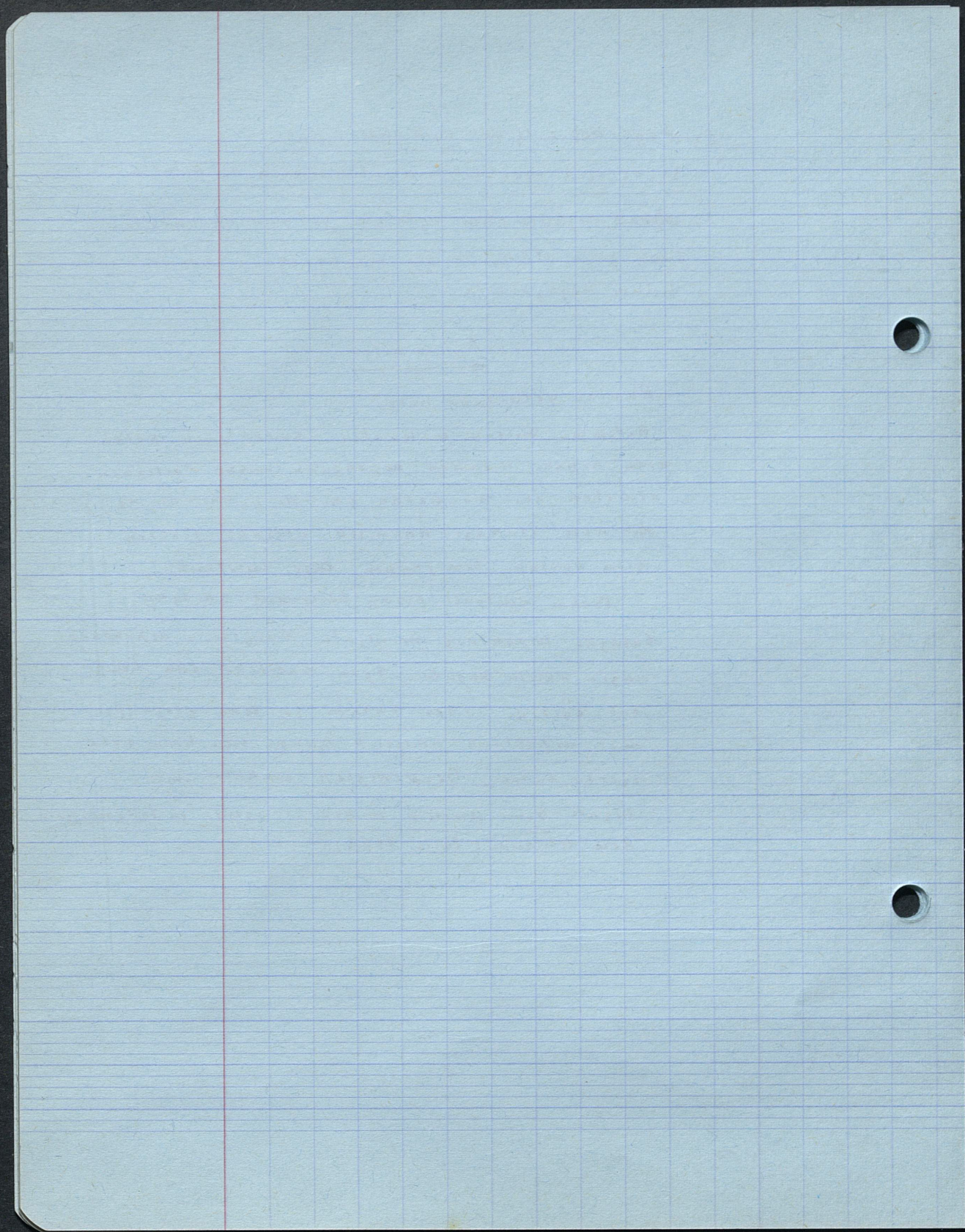
Ba, ez, ezin zenbait gramatikalarik ez dituzte
~~aspektuak~~ aspektuetan ezartzen bainan moduetan.
 Iduri zait aldian, modua eta aspektua berdin
 hunki dezazketela.

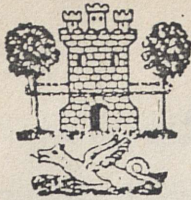
Itziken hitza

Huntan geldituko naiz.

Bidama batean erakusten ahalko zuen keheki
 nota arnau ditudan aspektuak aurki ditezken
 aldietan eta moduetan gaindi, bainan ez
 dut aste irabazi handirik aterako zintzen
 gisa hutsatu beriztatzen luze batetarik.

Behar daulguet erran berizalde aditzari
 buruzko aspektuez mintzatu baigira, aspektuen
 auzia xuritu dugula. Ezen baliatze lan berezi
 bat egiteko, iker batzudi zer leku atxikitzen
 duen, aspektuak aditzetik kanpo ere, hiru nota
 izenen baitan, Benvenistek erakutsi duen
 bezala Noms d'action et noms d'agent en Indonésien
 bere tituluarekin (Paris 1948)

EUSKALTZAINDIAREN IX. BILTZARRA
SEBER ALTUBEREN MENDEURRENA ARRASATEN 1979

ASPEKTUA EUSKAL ADITZEAN

PIARRES LAFITTE

ASPEKTUA auskal aditzeanSarrera

ASPEKTUA zer den zehazki erakusteko, badirudi egoki dela aditzak dauzkan bertze itxura zenbaitekin parekatzea.

Nahiz BOZ hitzari gramatikalarari zenbaitek asko gauza desberdin erran-arazi dioten, egungo egunean hizkuntzalari gehienek mintzaira askori behatu-ta, hunaxe azalda lezakete: Bozak dira aditz batek, bere baitan derabilzkan izen-ordeen araberaren hartzen dituen formak.

Aldiak berriz, noiztasuna markatzen duten formak.

Modu hitzak estaltzen ditu aditzak dakarken egintza edo egoerari mintzatzailleak bere gogoan emaiten dion izaitte-mailaren araberako forma.

Erran gabe doa, moduen zerrenda ez dela arras berdina hizkuntza batetik bertzerara, ez baitituzte jende guzietan berexkunde berak egiten, ez-eta ideia berak ere ber-gisan adi-arazten. Esate baterako, gure aditz-modu sintetiko batzuek balio aski desberdinak zekarzketen: BADABILKE hitz bakarrak erran nahi zukeen aldika: ibil daiteke, ibiltzeko indarra baitu; ibil daiteke, hortako baimena ukan baitu; ibil daiteke, gogoak emaiten baitio; ibiltzen bide da; edo berdin ibiliko da. Alemanak aldiz ahalezko horiek artoski berexkten ditu: Er kann gehen, ibil daiteke, indarra duela; Er darf gehen, ibil daiteke, baimena duela; Er mag gehen, ibil daiteke, barneak emaiten diolako, eta abar.

Zerrenda batean aurkituko ditutze hizkuntzetan gaindi aditzeri lotuak zaizkien Modu andana bat.

Orai goazen ikus zer den Aspektua: Moduek aditz egintza edo egoera erakusten zigutelarik, ideia-husko, ahalezko, haizuzko, gurazko, nahizko, beharrezko, ezin bestezko, aginduzko, eginbidezko, galdatuzko ala izatezko, -beren aldetik, Aspektuek salatzen dizkigute mailez-mail, aditz-ibilbidean gaindiko ponduak: apailu, entsegu, hastapen, jarraipen, aurrerapen, gelditze, berriztapen, emekitze, ondorio, bururatze, eta abar. (Ikus huntako ere eskaintzen zaitzuen zerrenda luzea.)

Haatik erran behar da Aldi, Modu eta Aspektuak ez direla liduriken bezain elgarretarik bereziak: elgar kutsatzen dute eta askotan elgar ordaintzen. Adibidez, ziberotar batek, Date diolarik izango da delakoaren orde, Modu bat erabiltzen du Aldiaren lekuan. Alderantziz, gipuztar batek diolarik: Xabier ez da etorri; gaxo izango da, azken hitz horietan Geroko aldia ba derabila Ahalezko moduaren orde: Geroko aldia baliatzen dugularik ohiduraren adiarazteko, Aldia erabiltzen dugu Aspektuaren orde.

Bide beretik, galde egiten badigute: Zure amak nola egiten du aza-zukua?, ihardetsiko dugu: Hartuko du aza-buru eder bat, hosto zuriak bereiziko, urean garbituko, eltzean ezarriko. Geroko marka horiek ohitura-seinaletzat emaiten ditugu. Azter zazue zuen hizkuntza, eta ohartuko zarete holako kasuak noiz nahi aurki daitezkeela. Ez da euskararen berezitasun bat. Frantsesak eta bertze erdarek ere ba dituzte gisa hortako kurutzamenduak.

Aspektuen adiarazpenak

Munduan gaindiko mintzaira ainitzetan, aspektu-markak aditz-formeri lotu-lotuak dira, guretan izen-ordeenak, aldienak eta moduenak bezala: eskuhartzen dute hertsiki aditz-jokoari. Marka horiek izan daitezke Aurrizki, Erdizki edo Atzizkiak; bertze batzutan letra baten galtzea edo aldatzea edo berdian silaba baten doblatzea.

Bainan, gauza ohargarria, aditz batek ez ditu nehum ere aspektu guziak biltzen eta askotan forma batek ba dituzke bizpahiru balio: adibidez greko klasiko zerbait mehoiz irakurri dutenek oroit bide dira zer lanak zituzten zerbait aldiz Perfet baten edo Aoristo baten itzulpen zuzena ezin aurkituz.

Euskaldumek ez dugu segur, gure hizkuntzan, eslaboek berenetan bezenbat aspektu atzemanen sistematikoki apailaturik. Bainan ez gaude eskuak hutsik bilatu-ta nola euskaraz eskaintzen zaizkun aspektu andana bat, ohargabez edo bixta laburrez xehetasun asko itzuri bazaiku ere.

I - Aditzen barneko aspektua

Hasteko dugun aitor aditz zenbaitek bederen, neholako markarik gabe beren baitarik aspektu zerbait salatzen dutela.

Zerk hobeki adiaraz dezake iraupena, Iraun aditzak baino? Zerk hastapena, Hasi-k baino? Zerk konplidura, Konplitu-k baino? Eta ondotik berdian aipa ginezazke: jarraiki, berriztatu, entseatu, artekatu, ohitu, ondorioztatu, bururatu, osatu, apailatu, lehiatu, kausitu, huts-egin, hurritu, aldatu eta abar.

Bainan aditz gehienek ez dute berenez salatzen holako aspekturik. Beharrik ingurumeneko hitzek lagunt detzazkete argitzen eta zehazten.

Eman dezagun hunako perpausa: Peruk eder emaiten du. Horrek erran nahi du Peruk fatxada puska bat ba dukeela. Aditza hemen ez da mugatua osagailurik ez duenez geroz eta ez du norakorik.

Huna bigarren erran-aldi bat: Arrosa ondoak lore ederrak emaiten ditu. Oraiko huntan aditza mugatua da, bainan norakorik ez du. Bertzalde, bertze xehetasunik gabe ezin jakin aditz horren oraina egiazkoa den ala itxurazkoa, aldiz kanpokoa, ohituraren markatzekoa.

Hirugarren perpausa hauxe izanem da: Atzo Jakesek eman daut liburu eder bat. Hemen aditzak morakoa ba du eta mugatua da, bai osagailuz, bai aldiz.

Horiek hola, dugun ikus nola euskaraz markatuak diren aspektu andana bai.

II - Lotizkiak

Hiru lotizki (affixes) mota ba dira: Aurrizkiak, Erdizkiak, eta Atzizkiak. Aurrizkiak, izenak erakusten duenez, aditzaren haste-hastean emanak dira; erdizkiak barnean, atzizkiak azken buruan.

A - Aurrizkiak

1º) - Aditz xobilek Ba- aurrizkia har dezakete. Baiezko marka horrek zenbaitzuri bederem emaiten die iraupen-ikur sendoago bat. Erdarazko itzulpenak argitan emanem du zer erran nahi dutan: Dator, il vient, "viene"; Ba dator, il s'en vient, "se viene"; Doa, il va, "va"; Ba doa, il s'en va, "se va"; eta denbora be

rean egintzaren hastapena sendi ditake.

2º) - Nahiz egintzaren errepikatzea adiaraz ditaken aditzetik kanpo berriz, berritan, harzara hitzekin, Ber-, Bir- aurrizkiak lotzen ahal zaizkio hor tako zenbait aditzi, eta hortik sortu zaizkigu Berregin, Birregin, Berpiztu, Birpiztu, Berrerosi, Birlandatu, Birribindu eta abar.

3º) - Iparraldean, usala bereko, Arra- eta Erre- aurrizkiak hartu dituzte euskaldunek mintzaira erromantzetako Re- doblatzaleari, eta horrela ba dauzkagu bizi-bizirik: Arrabiztū, Arrakotxeatū, Arraberritu, Arrerosi, Errebi-datu, Erregosi, Erremarki. Ez uste izan haatik Erre-kin hasten diren hitz guziak mota hortakoak direla.

4º) - Era- eta Ira- aurrizkiek eragiteko aditz batzu (factitifs) sor-arazi dituzte: Horrela Ikasi-tik jalgi da Erakatsi, Ikusi-tik Erakutsi, Edan-etik Eradan, Ietsi-tik Iretsi, Jautsi-tik Erausi, Jauzi-tik Erautzi, Egon-etik Iraun, Joan-etik Eroan, eta abar. Baina hemen ere kontu: Ereman-ek ez du erran nahi Eman-arazi, ez eta Erakarri-k Ekar-arazi. Azken hitz huntan atzizkiak du markatzen eragikuntza.

5º) - Egintza baten ibil-bidean gerta daitezke hurritasun eta denbora-galtzeak; horiek ere markatzen ditu aspektuak. Hain xuxen altxatu ditugu Senpereko paper batzuetan bi erranbide, Luze- aurrizkiak hasten direnak: Luze-joan eta Luze-izkiriatu; batek erran nahi zuen Lehiarik gabe ibiltzea, eta bertzeak Nagi izaita izkiriatzeko, berantiar izaita.

B - Erdizkiak

1º) - -ka- eta -ki- lotizkiek ba dute ahaitasun zerbait. Biek aditz ondo (adverbe) zenbait moldatzen dituzte (Gizonka eta Gizonki, Ikuska eta Izaki); biek batasuna markatzen dute deklinabidean: Uztaritzen -kin diogularik, -kaz diote Bilbon. Baina ba dugu hoberik: Iharduki eta Diharduka aditz bereko dira, bai eta bertzalde Eduki eta Ba dauka. Ez da beraz mirakuilu hemen ere elgarrekin aurkitzen baditugu inarroskako eta maiztasun zerbaiten adiarazteko.

Konpara ditzagun bi perpausa hauk: Marifelek untzia porturat derabilate eta Haizeak bela derabilka; edo bi hauk: Adixkidea etxerat ba deramate

eta Gaixtagina presondegirat ba deramakate pusaka.

Jakingarri zaiku Jan eta Jakitu bi hitzen parean ezartzea. Azken hunen Jaki- erroa ez ote da Jaki-n aditzean kausitzen duguna? Ohargarri da Sapere-k latinez hain xuxen Jakitu erran nahi zuela eta geroxago Jakin erraiteko erabili zutela. Jakitu zer da funtsean, ahamenka, emekiño jateaz bertzerik?

2º) - Aditz-eradidetik (conjugaison personnelle) kanpo, ka, kida, ta lotizkiek adiaraz dezakete maiztasun zerbait. Adibidez, Ikus-etik jalgi dugu Ikuskatu, latinak Visum-etik Visitare atera zuen bezala. Gisa berean, Ausiki-tik Ausikatu sortu dugu eta Gaidor-ek hunen orde Hortzikidatu derabila 1828 ko Testamentu Berrian.

C - Atzizkiak

1º) - Lapurdin Ibilki, Egoki, Joaki, Eramaki, Izaki eta holakoak ez dira Gipuzkoan bezala, Ibili, Egotu, Joan, Ereman, edo Izatu-ren ordainak: Ez dute baitezpada iragana markatzen, baina egintzaren edo egoeraren iraupena.

2º) - René Lafon zenak, "Système du verbe basque au XVIIe siècle" bere liburuan, mugatuaren eta mugagabearen auzia sakonki argitu du euskara zaharrari buruz. Bertzeak bertze, erakusten digu Ekarri aditzari -ke atzizkiak alde askotarik mugatasuna kentzen diola; adibidez Leizarragak dio: Orduan huna batzu dakarkeitela ohean gizon bat; perpausak ez baitu erraiten norat gizona ekartzen duten, aditzari -ke ezarri zaio. Atseginak atsegina dakarke perpausan, -ke horrek erakusten du egia hori ez dela aldi batekoa, betikoa baizik. Dugun erran XVI mendetik hurat galdu dela -ke atzizkiaren balio berezi hori, idazle klasikoan lanetan.

3º) - -xe atzizkiak adiarazten du egintzaren bururapena hurbildua dela; esate baterako: Luisek bere olerki berria idatzixea du.

4º) - Baina euskarak osokienik adiarazten duen aspektua perfeta da. Hortakotz aditzizenlagunari (participioari) -a edo -ik aski dio eratxikitzea. (-ik hori xuberotarrek dute erabiltzen, manexen -a delakoaren orde.)

Orok dakiguna, euskarazko predikatu batzuek bi gauza adiaraz dezakete, batto artikuluekin, bertzea artikulatu mugatzalerik gabe: artikulurik

gabe egoera iragankorra adiarazten dute;artikuluarekin aldiz egoera iraunkor bat.Adibidez ikus Eri da eta Eria da,Kexu da eta Kexua da,Ari da eta Aria da.

Gisa berean Erori da eta Eroria da,elgarretarik berexten ditugu:Erori da formak lehengo eroriko bat aipatzen du.Eroria da formak aldiz lehen gertatu erorikoaren oraiko ondorioa,hots,erori zen gizona lurrean dagola.Grekoz Erori da Epesa (ἔρρα) lizateke,eta Eroria da Peptooke (πέπτος).Askotan forma horiek,ondorioarekin batean adiarazten dute ongi heltzea,kausitzea.

Bainan bereziki erabiltzen dugu perfet hori erakusteko zerbait gertatu dela,aintzinetik beldurrez ala itxaropenez igurikatu bezala:Adibidez erranen dut Aitak emana dio,adiarazi nahi badut uste izaiteko zela.Ez balitz izan nolazpeiteko aidururik,erranen nuen,xoil-xoilik Aitak eman dio.

Hortik ageri da nola aldiak,moduak eta aspektuak elgarrekin nahas daitezken.Orai berean ohartu bide gare konplutua eta perfeta ez ditugula elgarretarik berexten ere euskaraz;ez gare bakarrak munduan.

5º) - Laugarren lerro-aldeari zenbait ohar:

+ -a eta -ik-ekilako partizipio perfetak erabil daitezke izan eta ukan bi aditzen forma guzietan,bainan -ik daukaten formek ez dute aldatzerik;-a singularra dutenek behar dute -ak bilakatu,predikatua plurala delarik:Erabilirik da,erabilirik dira;Erabilia da,erabiliak dira.Erabilirik düt,erabilirik dütüt;Erabilia dut,erabiliak ditut.

++ Ziberon forma xumegarri bitxi batzu usatzen dituzte,hala-nola Gure haurra handixetürik düzü;Gaixtaginek gizuna lehertürkatürik ützi die;Gure goxaita haurñitürik düzü.

+++Perfetaren azkartzeko,indartzeko zenbaitek erran-molde berezi batzu erabiltzen dituzte:Zahar okitua da;Jakintsu okitua da;Aberats okitua da;Zeken zikitatua da;Hil kak'ina da,eta abar

III - Bikoitz batzuen berextea

Forma batzuek,lehen ikusian elgarren betekoak iduri luketelarik,maiz aspektuaz desberdintasun handia dute.

1º) - Aditz zenbaitek bi erabide ba dituzte:bat bakunezkoa,bertzea itzul-inguruzkoa.Ondorioz bi aldi-zerrenda ba dituzkete izen berekilakoak,bainan balio bederakoak.Adibidez,buruz-buru ezar daitezke Ukaiten du eta Du ; Jakitzen du eta Daki;Etzaten da eta Datza;pare bakotzeko lehen forma osagabe-ari ba datxiko eta aditza ari-arian aurkezten du;bigarren forma osatuari ba datxiko eta egintza bururatutzat emaiten du.Itzulpenek ederki berexten dituzte:Aprende/se;Recibe/ha;Se acuesta/yace.Bi hitzetako formek adiaraz dezakete ala hastapena ala ohidura.

2º) - Gisa berean euskarak berexten ditu Eri da eta Eri izaten da; Ari da eta Aritzen da;Mintzo da eta Mintzatzen da;Oroit da eta Oroitzen da; Kexu da eta Kexatzen da;Pleini da eta Pleinitzen da

3º) - Heldu aditzak bi forma ba ditu oraiam:Heldu da eta Heltzen da Lehenak ez du norakorik adiarazten.Bertzeak bai.

IV - Aspektu laguntzaileak

Aldiek Izan eta Ukan laguntzaile dituzte,adibidez Ibili naiz edo Ikusi dut erraitean.Moduek ere beremak,adibidez Ahal ukan,Behar ukan,diogularik Jiten ahalko da,Ikusi behar dugu.Hala -hala aspektu-laguntzaileak ba ditu euskarak.

1º) - René Lafon-ek bere dotragoko tesisean frogatu duen bezala,euskara xaharrean,Ukan eta Izan erabiltzen ziren norakorik aipatzen ez zuten perpausetan;aldiz Iezan eta Edin,norakoa aipu zenean.Adibidez,Sartzen bada (sartzen dela egia balinbada) eta bertzalde Sar badadi (sartzerat heltzen bada),arras berex zauden,hala nola Ikusten badu eta Ikus badeza.

2º) - Lafonek berak seinalatzen du Egon,Ibili,Eduki,eta Erabili,aspektu laguntzaile direla oraino ere noragabeko perpausetan:Ez nago ahantzi-

rik; ez daukat ahantzirik; erotua nabila; erotua nerabila. Aldiz Jarri, Joan, Ezarri, Eroan edo Ereman, morakoaren laguntzaile dauzka: Lotsaturik jarri da; Lotsaturik ezarri du; Galdu doatza; Munduak enganatu narama.

3º) - Erranbide askok adiarazten dute jarraipena, nabardura batzu datxizkola: Iruten ari nuzu; Sendatzeari ari da; Berotzen nago; Lanean erauntsi dugu; Kantatuz doa.

Bertze erranbide batzuek ohidura markatzen dute: Untzi erabilia hautsi doa; Iruten ohi zuen; etortzen ohi naiz.

4º) - Iragankor (transitivo) ez izan arren, berrogoi bat aditzek, Izan-en orde, Ukan laguntzailea hartzen dute. Halakoak dira Iraun, Dirdiratu, Iraki Bukatu, Izarniatu, Ihardoki. Dirudienez, iraupen zerbait dakarte. Bizkitartean aitor dugu Ukan aditzari ez diola euskarak iraupenaren adiarazteko kargu hori guzitaratu: Dantzatu da edo xerkatu naiz, hor dira lekuko.

V - Izenorde gabeko aditz-formetan

Forma horiek biziki Modu gehiago adiarazten dute, Aspektu baino. Bizkitartean:

1º) - Aditz-izenak inesiboan iraupen zerbait marka dezake; adibidez Bazkaltzean hiruzpalau kantore berri aditu ginituen.

2º) - Alatiboan eta soziatiboan marka dezake ala aintzinamendua ala hastapena: Zahartzerat, edo Zahartzearekin, gizona zuhurtzen da.

3º) - Partizipioak ere mediatiboan, Joan aditz laguntzailearekin, aintzinamendua markatzen du: Gauzak makurtuz doatzi.

VI - Aldien desaraua

Euskal joskeraren legea hauxe da: perpausa menekoetako aditz-aldiak perpausa nausikoaren araberakoa behar duela. Erranen dugu: Nahi dut jin dadin, bainan Nahi muen jin zedin. Lege horri ez jarraikiz, Aspektu batzu sala daitezke

1º) - Perpausa nausia lehengo aldian delarik, menekoan den aditza aurki daiteke oraiko aldian, azpimarratzeko perpausa hortan aipatua den eginkizuna denboraz kanpoko delá, betierekoa edo ohikoa: Sokratek zion, gizona jitez hilkorra delá. (Eta ez, zela).

2º) - Hala-hala, Nahi ukan baginu, atxemanen ginuen, erraiteko orde, erran dezaket: ...atxemaiten ginuen, erakusteko gutik egin duela ez baitugu atxeman: bururapenari hurbiltzea deitzen dugun aspektua.

VII - Baia, Eza, Ezina, eta abar

Mintzairé gehienetan, Eza markatua ez denean, perpausa baiezkoztat emana da: Il vient, "viene". Euskaraz ere gehienetan halaber egiten dugu: Peru dator. Bizkitartean, kasu batzuetan Ba- eratxikitzen diogu aditzari; adibidez Ba dio Axularrek; Ba du zaldi eder bat; Ba hiza? ; Ba daki; Ba omen daki, eta abar.

Ez erabiltzen da zerbaiten gezurtatzeko, eta orok ba dakigu nola hit: tipi horrek itzulipurdikatzen duen perpausa; adibidez Piarres etorri da; Piarres ez da etorri.

Ezin hitzarekin marka ditake ahal eskasa: Ezin egin dut = Ez dut egin ahal izan.

Ba, Ez, Ezin, zenbait gramatikalarik ez dituzte aspektuetan ezartzen bainan moduetan. Iduri zait Aldia, Modua, eta Aspektua berdín hunki dezaketela.

Azken hitza

Huntan geldituko naiz; bilduma batean erakusten ahalko nuen xeheki nola bide nabarka bezala aipatu ditudan aspektuak aurki daitezken Aldi eta Modu gehienetan gaindi, bainan ez dut uste irabazi handirik aterako zinuten berriztapen aspergarri horietarik.

Erran behar dizuet bertzalde Aspektuen auzia ez dela bururatua aditzari buruzkoekin. Aditzetik kanpo ere ez baita Aspektu eskasik, Emile Benveniste-k frogatu duen bezala.

Ondoko egunetan ba ahalko du osaturen nitaz bertze batek, nik hasia dutan lanttoa.

Piavrea
Lafitte

ALDIAK

Modu-markarik edo Aspektu-markarik gabeko Aldiak emaiten ditugu hemen.

- 1 - Iragan hutsa
- 2 - Iraganeko-aintzina
- 3 - Iraganeko-oraia
- 4 - Iraganeko-geroa
- 5 - Orai hutsa
- 6 - Orai historikoa
- 7 - Orai-oraikoa
- 8 - Orai-gerokoa
- 9 - Gero hutsa
- 10- Geroko-aintzina
- 11- Geroko-oraia
- 12- Geroko-geroa

Aldia ez da hizkuntza guzietan berdin agertzen: hemen hitz bakar batean bildua da; han bizpahiru hitzek osatzen dute.

Modu eta Aspektu markekin, 12 Aldi horiek harrigarriko andana osatzen ahal lukete.

BOZAK munduko hizkuntzetan gaindi

- 1 - Voix intransitive.....Nor-xoil-bide
- 2 - " moyenne.....Erdi-bide
- 3 - " passive.....Jasan-bide
- 4 - " transitive.....Nork-bide (iragankor-bide)
- 5 - " possessive.....Jabe-bide
- 6 - " obviative.....Nork,nor,nori-bide
- 7 - " locative.....Toki-bide
- 8 - " applicative.....Nori,norat,zertako-bide
- 9 - " denominative.....Izenetikako-bide
- 10- " disqualificatiive.....Nolazkotikako-bide
- 11- " factitive.....Eragite-bide
- 12- " surfactitive.....Ber-eragite-bide
- 13- " réfléchie.....Nor-bere-ganako-bide
- 14- " réciproque.....Elgarren-ganako-bide
- 15- " comitative.....Laguntza-bide

Euskarari buruz:

- Nor-bidea
- Nor,nori-bidea
- Nor,nork-bidea
- Nor,nori,nork-bidea
- Dei-bideak:
 - 1 - Zuka-bidea
 - 2 - Xuka-bidea
 - 3 - Toka-bidea
 - 4 - Noka-bidea

MODU zerrenda bat,munduan gairikoko hizkuntzetarik bildua

- 1 - infinitif radical Aditz-errokia
- 2 - infinitif nominal Aditz-izena
- 3 - participe Aditz-izenlaguna
- 4 - désidératif Gurazkoa
- 5 - optatif Opazkoa
- 6 - volitif Nahizkoa
- 7 - impératif Aginduzkoa
- 8 - prescriptif Aholkuzkoa
- 9 - jussif Gonbituzkoa
- 10- précatif Otoiezkoa
- 11- suppositif Balinezkoa
- 12- éventuel Balizkoa
- 13- potentiel probable Naskikoa
- 14- potentiel possible Ahalezkoa
- 15- permissif Haizuzkoa
- 16- vétatif Debekuzkoa
- 17- impossible Ezinezkoa
- 18- obligatif Eginbidezkoa
- 19- nécessitatif Beharrezkoa
- 20- fatalité Ezinbestezkoa
- 21- ironique Murrikazkoa
- 22- sarcastique Iskiriozkoa
- 23- dubitatif Dudazkoa
- 24- simulatif Alegiazkoa
- 25- équivoque Zimardikakoa

d

ASPEKTU zerrenda bat, mundu gaindiko hizkuntza askotarik bildua

A - Mail emendagarriak

1° - Egiterakoan

- a) -chercher à faire (procurar hacer), egiteko bilatu
- b) -aller faire (ir a hacer), egiteratu, egitera joan
- c) -venir faire (venir a hacer), egiterat etorri
- d) -faire presque (estar a punto de), egiter
- e) -se hâter de faire (apresurarse a), egiterat lehiatu
- f) -tenter de faire (tratar de), egiterat entseiatu

2° - Egintza

- a) -instantané (instantaneo), bet-betakoa
- b) -duratif (durativo), iraupenezkoa

-Iraupeneko mailak

- 1) inchoatif (incoativo), hastapeneko
 - avec gradation (con gradación), mailaketaduna
 - sans gradation (sin gradación), mailaketagabea
- 2) duratif (durativo), iraupenezkoa
- 3) continuatif (continuativo), jarraikizkoa
- 4) actuel: être en train de (actual: estar haciendo),
egiten ari izan
- 5) ambulatif: faire en passant (ambulativo: hacer de pa.
egiten bide nabar
- 6) courte durée (duración corta), iraupen laburra
- 7) paucatif (pocativo), gutizkoa
- 8) majoratif (mayorativo), gehiagokoa
- 9) simple positif (positivo sencillo), egite bakuna

-Egintzaren nolakotasuna

- 1) lehentasuna
- 2) lastertasuna

3) goiztasuna

4) bizitasuna

3° - Egintzaren berrizteko mailak

- a) -aldi bakarra
- b) -berriztatzea
- c) -ohizkoa
- d) -maizkoa

4° - Egintzaren bururapeneko mailak

- a) -bururapen bakuna
- b) -bururapen ondoriaduna
- c) -bururapen osoa
- d) -bururapen oparoa
- e) -bururapen gehiegizkoa

B - Mail tipigarriak

1° - Iraupenari buruz

- a) -emekitasuna
- b) -arteka-marteka
- c) -gelditzea

2° - Egintzaren nolakotasunari buruz

- a) -mugatzea
- b) -hertsitzea
- c) -berantzea
- d) -alegia artzea
- e) -dudatzea

C - Ezezko mailak

1° - Ezetza

2° - Ezina

3° - Alderantzia

e

f

Bibliografia laburra

- Etudes de grammaire comparée: les voix, Raoul de la Grasserie, Paris, 1899
- Grammaire hébraïque abrégée, abbé Touzard, 1905
- Grammaire allemande, Jolivald et Poulmaire, Paris, 1913
- Grammaire de l'hébreu biblique, P. Joüen, Rome, 1923
- Temps et verbe, G. Guillaume, Paris, 1929
- Grammaire russe, N. Sokoloff, 1930
- Le langage, J. Vendryes, 1939, Paris
- Etudes d'aspects, J. Holt, Copenhague, 1943
- Système du verbe basque au XVe siècle, R. Lafon, Bordeaux, 1943
- Vers une sémantique moderne, B. Pottier, Paris, 1964
- Noms d'agent et Noms d'action en indo-européen, E. Benveniste, Paris, 1945
- La Pensée et la Langue, F. Brunot, Paris, 1953
- Linguistique historique et linguistique générale, A. Meillet, Paris, 1958
- Grammaire grecque, Ragon, Dain, de Foucault et Poulain, Paris 1960
- Syntaxe grecque, J. Humbert, Paris, 1960
- Le bon usage: grammaire française, M. Grévisse, Gembloux, 1964
- Problèmes de linguistique générale, E. Benveniste, Paris, 1966
- Le langage, collectif, Gallimard, Paris, 1968
- Grammaire espagnole, J. Bouzet, Paris, 1978
- Dictionnaire encyclopédique des sciences du langage, D. Ducrot et T. Todorov,
Paris, 1972.

Bibliography

1. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 1951, 44, 100-105.
2. *British Medical Journal*, 1952, 2, 100-105.
3. *Lancet*, 1953, 1, 100-105.
4. *New England Journal of Medicine*, 1954, 251, 100-105.
5. *Annals of the Royal College of Physicians*, 1955, 17, 100-105.
6. *Journal of Internal Medicine*, 1956, 60, 100-105.
7. *Journal of Clinical Investigation*, 1957, 36, 100-105.
8. *Journal of Pathology and Bacteriology*, 1958, 75, 100-105.
9. *Journal of Neurology*, 1959, 105, 100-105.
10. *Journal of the Neurological Sciences*, 1960, 7, 100-105.
11. *Journal of the American Medical Association*, 1961, 185, 100-105.
12. *Journal of the American Neurological Association*, 1962, 11, 100-105.
13. *Journal of the American Academy of Neurology*, 1963, 13, 100-105.
14. *Journal of the American Geriatrics Society*, 1964, 12, 100-105.
15. *Journal of the American Geriatrics Society*, 1965, 13, 100-105.
16. *Journal of the American Geriatrics Society*, 1966, 14, 100-105.
17. *Journal of the American Geriatrics Society*, 1967, 15, 100-105.
18. *Journal of the American Geriatrics Society*, 1968, 16, 100-105.
19. *Journal of the American Geriatrics Society*, 1969, 17, 100-105.
20. *Journal of the American Geriatrics Society*, 1970, 18, 100-105.

